

УДК 378.147:796.071.4-047.22-047.37

DOI 10.31865/2077-1827.2(110)2026.361704

**THE ESSENCE AND STRUCTURE OF THE PROFESSIONAL
COMPETENCE OF FUTURE PHYSICAL EDUCATION TEACHERS IN
THE SCIENTIFIC AND PEDAGOGICAL STUDIES OF NATIONAL
RESEARCHERS (FIRST QUARTER OF THE 21ST CENTURY)**

**СУТНІСТЬ І СТРУКТУРА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ В НАУКОВО-
ПЕДАГОГІЧНИХ РОЗВІДКАХ ВІТЧИЗНЯНИХ ДОСЛІДНИКІВ
(І ЧВЕРТЬ ХХІ СТОЛІТТЯ)**

Данило Цимбал

здобувач 1 курсу третього
(освітньо-наукового) рівня вищої
освіти освітньої програми
«Освітні, педагогічні науки»
E-mail: danilsymbal31052000@gmail.com
ORCID 0009-0007-0099-0090
ДВНЗ «Донбаський державний
педагогічний університет», Україна

Danylo Tsymbal

getter of the 1st year of the third
(educational and scientific) level of higher
education of the educational program
“Educational and Pedagogical Sciences”
E-mail: danilsymbal31052000@gmail.com
ORCID 0009-0007-0099-0090
SHEI “Donbas State Pedagogical
University”, Ukraine

ABSTRACT

The article emphasizes that during the first quarter of the 21st century, national pedagogical thought has been characterized by a variability of approaches to defining the concepts of “competence” and “professional competence”, which is обусловлено different methodological orientations (systemic, activity-based, personality-oriented, cultural, results-based, etc.). It is noted that these approaches are not mutually exclusive; rather, they complement one another, forming a multidimensional understanding of professional competence as an integrative personal and professional characteristic. Based on the generalization of scientific and pedagogical studies, it has been clarified that the essence of the professional competence of a future physical education teacher lies in their ability and readiness to carry out multifunctional pedagogical activity in the field of physical education, combining solid theoretical knowledge, practical skills, professionally significant qualities, value orientations, and reflective experience. It has been revealed that in the studies of national scholars, the structure of professional competence is presented as a system of interrelated competences, among which the leading ones are subject-methodological, psychological-pedagogical, motor (practical), health-preserving, social and communicative, inclusive, information and digital, innovative, reflective, projective and prognostic, evaluative and analytical competences, as well as the ability for continuous professional development. Despite the existing scientific variability in defining its component structure, academic works demonstrate a shared position

regarding its integrative and systemic nature. It has been established that in the scientific discourse on this issue, the professional competence of future physical education teachers is viewed as a complex, multi-level construct that ensures the effective implementation of the educational process, the formation of students' vital motor skills, the values of a healthy lifestyle, and the harmonious development of personality.

Key words: *competence, professional competence, future physical education teachers, structure of professional competence of a physical education teacher, scientific and pedagogical studies of national researchers, first quarter of the 21st century.*

Актуальність теми. На сучасному етапі реформування освітньої галузі України пріоритетним завданням є підвищення якості підготовки випускників відповідно до міжнародних стандартів та європейських освітніх орієнтирів. Ідеться про формування конкурентоспроможної, компетентної особистості, здатної ефективно застосовувати набуті знання в практичній діяльності, демонструвати професійні навички – *hard skills* і *soft skills*, професійну мобільність, критичне мислення та готовність до безперервного саморозвитку тощо. Провідну роль у процесі реалізації цих завдань відіграє педагог як ключовий суб'єкт освітнього процесу, від рівня професіоналізму, компетентності, інноваційної культури якого безпосередньо залежить якість освіти й результативність підготовки до життя та професійної діяльності підрастаючого покоління.

Зауважимо, що новітні трансформації системи вищої освіти України, зумовлені впровадженням компетентнісного підходу та інтеграцією до європейського освітнього простору, висувають нові вимоги до професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури. Нормативні орієнтири, закріплені в Законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», акцентують на процесі формування загальних і спеціальних компетентностей, здатності до інноваційної діяльності, безперервного професійного розвитку «з метою підготовки конкурентоспроможного людського капіталу для високотехнологічного та інноваційного розвитку країни, самореалізації особистості, забезпечення потреб суспільства, ринку праці та держави у кваліфікованих фахівцях» (Про вищу освіту, 2025). У цьому контексті підготовка вчителя фізичної культури потребує переосмислення змісту, методів і форм організації навчання в умовах ЗВО.

Професійна діяльність учителя фізичної культури наразі виходить за межі традиційного викладання рухових навичок й охоплює питання формування здоров'язбережувальної компетентності, інклюзивної практики, використання цифрових технологій та психоемоційної підтримки здобувачів освіти, зокрема в умовах суспільних викликів і воєнного стану. Також, як зазначила Ю.Мусхаріна, у зв'язку зі стрімким погіршенням здоров'я сучасних школярів, потрібен принципово новий підхід до розв'язання комплексної проблеми виховання культури здоров'я та оздоровлення школярів (Мусхаріна, 2014: 97). Це обумовлює необхідність цілеспрямованого вдосконалення професійної компетентності майбутніх фахівців під час навчання у ЗВО, оновлення освітніх програм і впровадження інноваційних педагогічних підходів, що відповідають потребам сучасної української школи.

Отже, професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури є нагальним питанням сучасної освітньої політики України, адже від цього залежить підвищення рівня здоров'я та фізичного розвитку населення, а також соціальний прогрес суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особистість учителя, його педагогічні знання, уміння, навички, культура, майстерність, творчість, креативність, професійні якості, професіоналізм є фундаментом ефективного педагогічного процесу, який підтверджено дослідженнями провідних учених (О. Вознюк, В. Галузинський, М. Євтух, С. Золотухіна, І. Зязюн, Г. Костюк, О. Музиченко, С. Саяпіна, С. Сисоєва, С. Скворцова, В. Сухомлинський, О. Сухомлинська та ін.) протягом усього розвитку педагогічної науки. Успішний педагог, підкреслили вчені, поєднує професіоналізм, професійну готовність, творчий потенціал, педагогічний такт, любов до дітей, культуру мовлення та здатність до саморозвитку тощо.

Проблема професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури є однією з ключових у системі вищої педагогічної освіти. Вона постійно перебуває в центрі уваги науково-дослідних установ, наукових колективів і провідних учених. Теоретичні та методичні засади професійної підготовки фахівців галузі фізичного виховання в закладах вищої освіти ґрунтовно розробляли О. Безкопильний, Ю. Голенкова, М. Данилко, В. Іваненко, О. Котова, В. Купреєнко, А. Матусевич, О. Непша, О. Сем'янов, Н. Степанченко, В. Стоянов, Г. Суханова та ін. Так, Н. Степанченко підкреслила, що наразі винятково важливого значення набуває модернізація процесу навчання вчителів фізичної культури в закладах вищої освіти, де відбувається опанування здобувачами комплексом знань, умінь і навичок, професійний розвиток, формуються інтереси, професійні мотиви та ціннісні орієнтації, що завершується виробленням професійно-педагогічної позиції (Степанченко, 2017: 5).

У сучасних умовах підготовка майбутніх учителів фізичної культури спрямована не лише на засвоєння спеціальних знань і методик навчання, а передусім на розвиток професійної компетентності як інтегрованої якості особистості. Формування професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури в системі вищої освіти висвітлено в працях Н. Беседи, Г. Богданової, Г. Грибан, Т. Дибі, А. Коноха, А. Кривобок, В. Лозовецької, Л. Лук'янової, Р. Маслюка, О. Онопрієнко, А. Проценка, Н. Самсутіної, Л. Сущенко та наголошено, що її формування має розпочинатися ще під час навчання в закладі вищої освіти, бо саме в цей період закладаються основи професійної ідентичності, педагогічної культури, відповідальності за результати освітнього процесу та готовності працювати в умовах сучасної школи.

Формування складників професійної компетентності майбутнього вчителя фізичної культури розглянули О. Драгайцев, О. Кирієнко, А. Магльований, А. Проценка, О. Стасенко, Н. Степанченко, С. Толочко, В. Хоменко, С. Хоменко, В. Черняков, А. Черноштан та підкреслили, що складниками зазначеної компетентності є науково-професійна, методична, соціально-психологічна, диференціально-психологічна, рефлексивна, наддисциплінарна («ключова», «базова») компетентності (Толочко, 2019).

Формулювання цілей (мета) статті, постановка завдання. Мета статті полягає в розкритті сутності та структури професійної компетентності майбутніх

учителів фізичної культури в наукових розвідках вітчизняних дослідників (І чверть XXI століття).

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Традиційно освітня галузь, починаючи з педагогічної спадщини Я. А. Коменського, оперувала такими базовими дидактичними категоріями, як знання, уміння та навички, тоді як у професійній діяльності визначальними ставали компетенції як інтегрований результат підготовки фахівця. У педагогічній науці ці підходи еволюціонували в категорію професійної компетентності, що відображає цілісну єдність знаннєвого, діяльнісного, ціннісного, особистісного, рефлексивного тощо компонентів підготовки.

На початку XXI століття розвиток національної освіти відзначився модернізацією нормативно-правового та стандартного підґрунтя освітньої системи, що сприяло розробленню та впровадженню нових стандартів загальної та вищої професійної освіти на основі компетентнісної парадигми.

Упродовж останніх десятиліть в Україні відбувається послідовна переорієнтація освітньої системи на компетентнісний підхід, який зумовлює концептуальні зміни в організації та змісті навчання. Освітній процес дедалі більше спрямовано на досягнення практикоорієнтованих результатів, формування здатності ефективно діяти в реальних професійних ситуаціях, застосовувати набуті знання й уміння, здійснювати рефлексію щодо власної діяльності.

У цьому контексті особливої актуальності набуває проблема формування професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури, бо їхня діяльність поєднує педагогічні, методичні, світоглядні, культурологічні, інструментальні, інноваційні, комунікативні, мотиваційні, прогностичні, профілактичні, спортивно-оздоровчі, рекреаційні, морально-гуманістичні, здоров'язбережувальні, організаційно-спортивні й рекламно-пропагандувальні функції та потребує високого рівня інтегрованої підготовленості до реалізації освітнього процесу в умовах сучасної школи.

Професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури характеризується впровадженням освітніх інновацій, що поєднують збереження кращих традицій вітчизняної системи фізичного виховання з модернізацією змісту, форм і методів навчання відповідно до викликів сьогодення, новітніх досягнень науки, культури та соціальної практики. Це обумовлює необхідність орієнтації освітнього процесу на компетентнісний підхід, практикоорієнтованість і формування готовності майбутнього вчителя до професійної діяльності в динамічному освітньому середовищі. Ідеться про сформованість педагогічних, методичних, комунікативних, організаційних і здоров'язбережувальних компетентностей як складників професійної компетентності, здатність до інноваційної діяльності, рефлексії та безперервного професійного самовдосконалення.

Відповідно до логіки дослідження зосередимося на розгляді понять «компетентність» і «професійна компетентність».

У процесі наукових розвідок встановлено, що вчені пропонують різні трактування поняття «компетентність» у педагогічній діяльності. Головними компонентами поняття є: здатність (С. Вітвицька, М. Головань, О. Дубасенюк, І. Зязюн, Н. Сидорчук та ін.) – «здатність вирішувати проблеми і типові

завдання, які виникають у реальних життєвих ситуаціях, у різних сферах діяльності на основі використання знань, навчального й життєвого досвіду відповідно до засвоєної системи цінностей» (Сидорчук, 2015: 80), інтегрована якість (властивість) особистості (Н. Мойсеюк, О. Савченко, С. Сисоєва та ін.) – інтегрована особистісна якість людини (її капітал), що формується на етапі навчання, остаточно оформлюється та розвивається в процесі практичної діяльності й забезпечує компетентний підхід до розв'язання професійних завдань (Сисоєва, 2015), готовність (Ю. Мусхаріна, В. Свистун, В. Ягупов та ін.) – єдність теоретичної та практичної готовності людини до якісного виконання певної діяльності, що характеризує рівень її професіоналізму (Свистун, & Ягупов, 2007), освітній результат (Н. Бібік, К. Слюсаренко, О. Пометун та ін.) – соціально закріплений освітній результат, що ґрунтується на аналізі рівнів освіченості, досягнутих студентами на різних етапах навчання (Слюсаренко, 2009), володіння компетенцією (В. Андросюк, М. Головань, В. Калініна, О. Кучай, С. Лейко, М. Синиця та ін.) – володіння особистістю відповідною компетенцією, що містить її власне ставлення до предмета діяльності (Синиця, 2014), поєднання ЗУН, досвіду, ставлень (І. Бех, С. Гончаренко, О. Марущак, О. Пометун та ін.) – досвідченість суб'єкта в певній галузі (Бех, 2009) тощо.

Зазначимо, що багатоваріантність потрактувань поняття «компетентність» зумовлена відмінностями в наукових підходах до розуміння його сутності (компетентнісно-орієнтованому, знаннєвому, діяльнісному, особистісно-орієнтованому, результативному, культурологічному, системному, інтегрованому тощо). Ці підходи не суперечать один одному, а імовірніше доповнюють, сприяючи формуванню цілісного уявлення про це явище.

Загальним для поняття «компетентність» є те, що ним позначають високий рівень сформованості особистісних і фахових якостей, знань, умінь і навичок, необхідних для ефективної професійної діяльності. Саме таке розуміння компетентності дозволяє вченим схарактеризувати професійну компетентність як: синтез професійних та особистісних якостей викладача, які відображають рівень знань, умінь, навичок, досвід, необхідний для вирішення професійних завдань, виконання професійних та педагогічних функцій відповідно до прийнятих в суспільстві норм і стандартів (Ребуха, & Боршуляк, 2020: 88); необхідний складник, основна особистісна характеристика та показник професіоналізму майбутнього педагога (Кравченко, 2020: 68–70); як низку питань, де суб'єкт наділений знаннями, досвідом, сукупність яких відтворює соціально-професійний статус і професійну кваліфікацію, особистісні, індивідуальні особливості (здібності) та якості, що забезпечують можливість реалізації певної професійної діяльності (Сергієнко, 2011).

Проаналізувавши погляди вчених та врахувавши узагальнення В. Гриньової, наголошуємо, що «професійна компетентність» поєднує три групи – пов'язані з діяльністю, особистістю та знаннями, уміннями, навичками (Гриньова, 2011: 24–25).

Зважаючи на різноманіття підходів щодо розуміння професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури, на основі аналізу досліджень Т. Білоскаленко, С. Волкової, М. Воровки, Л. Коновальської, О. Омеляненко, О. Онопрієнко, А. Проценко, А. Сватсьєва, Л. Сущенко,

П. Ткаченко, С. Хоменко, Г. Хом'яка, В. Чернякова та інших, виокремимо деякі визначення:

– сукупність індивідуально-психологічних особливостей особистості й готовності її як суб'єкта педагогічного впливу структурувати наукові та практичні знання з метою ефективної організації тренувального процесу спортивного колективу для успішного вирішення поставлених завдань (Хоменко, 2011: 194);

– нормативна комплексно-інтегративна характеристика особистості, яка визначає її готовність та здатність до виконання функцій професійної діяльності, ефективного розв'язання навчально-виховних завдань, орієнтує на постійне професійне вдосконалення та актуалізацію творчого потенціалу на основі використання набутих знань, професійного та життєвого досвіду, цінностей, здібностей та професійно значущих якостей (Проценко, 2018);

– складний інтегративний стан особистості вчителя фізичної культури, якому притаманні високий рівень теоретичної, методичної, практичної та психологічної готовності до здійснення професійно-педагогічної діяльності, відповідно до кваліфікаційних вимог (Черняков, 2011).

Узагальнюючи результати теоретичного аналізу поглядів вітчизняних учених, ураховуючи особистий досвід, доходимо висновку, що професійна компетентність майбутніх учителів фізичної культури – це комплексна, інтегрована особистісно-професійна характеристика, що формується в процесі фахової підготовки в закладі вищої освіти та відображає готовність і спроможність майбутнього вчителя проєктувати, організовувати, реалізовувати й рефлексивно оцінювати освітній процес у галузі фізичної культури на основі системи професійних знань, умінь, навичок, здатностей, цінностей і професійно значущих якостей, забезпечуючи формування в здобувачів ключових компетентностей, культури здорового способу життя та життєво необхідних рухових умінь.

Ураховуючи, що професійна компетентність є інтегративним утворенням, у якому взаємопов'язано поєднуються різні компетентності, зазначаємо, що їх склад і кількісне наповнення суттєво варіюються в різних дослідженнях. Це обумовлює наукову неоднозначність у процесі визначення структури професійної компетентності. Водночас до структури професійної компетентності віднесено:

– мовно-комунікативну, предметно-методичну, інформаційно-цифрову, психологічну, емоційно-етичну, інклюзивну, здоров'язберезувальну, проєктувальну, прогностичну, організаційну, оцінювально-аналітичну, інноваційну, рефлексивну здатність, педагогічне партнерство та здатність до навчання протягом життя (Професійний стандарт, 2020);

– економічну, комунікативну, правову, політичну, організаційну, технологічну, екологічну та компетентність повсякденного життя (Овчарук, 2003);

– соціально-правову, спеціальну, персональну, аутокомпетентність, екстремальну компетентності (Кокун, 2013);

– інформаційну, продуктивну, предметну, полікультурну, соціальну, психологічну, математичну, комунікативну, моральну та автономізаційну компетентності (Сергієнко, 2011).

У структурі професійної компетентності вчителя фізичної культури вчені виокремлюють:

– загальну психолого-педагогічну, фізкультурно-спортивну, соціально-педагогічну, навчально-методичну, індивідуально-особистісну компетентності (Степанченко, & Магльований, 2017);

– ключові (надфахові, чи базові), загальнофахові (загальнопрофесійні, базові), спеціально-фахові (спеціальні) компетентності (Сущенко, 2003);

– управлінську, дослідницько-аналітичну, технологічну, організаційну, контрольну, загальнокультурну, соціальну, прогностичну (Павлюк, 2017);

– предметнотеоретичну, інформаційно-дослідницьку, методичну компетентності (професійно-діяльнісний компонент), компетентності професійного спілкування та соціокультурну (комунікативний компонент), рефлексивну та творчу компетентності (особистісний компонент) (Онопрієнко, 2009).

Аналіз наукових поглядів дослідників уможливує виділити в структурі професійної компетентності систему компетентностей, інтегрованих у цілісну характеристику майбутнього вчителя фізичної культури:

– предметно-методична компетентність (знання теоретичних основ фізичного виховання, анатомії, фізіології, біомеханіки, спортивних дисциплін, методик навчання та здатність їх застосовувати на практиці);

– психолого-педагогічна компетентність (уміння організовувати, планувати та оцінювати освітній процес, урахувавши вікові та індивідуальні особливості учнів, здатність створювати безпечне й підтримувальне освітнє середовище);

– здоров'язбережувальна компетентність (забезпечення безпечного та здоров'язбережувального середовища під час занять, формування культури здорового способу життя);

– рухова (практична) компетентність (володіння технікою фізичних вправ, розвиток рухових умінь і навичок учнів);

– соціально-комунікативна компетентність (здатність ефективно взаємодіяти з учнями, батьками та колегами, налагоджувати партнерські стосунки);

– інклюзивна компетентність (уміння працювати з учнями з різними освітніми потребами та особливостями розвитку);

– інформаційно-цифрова компетентність (використання сучасних цифрових технологій та освітніх ресурсів для навчання та оцінювання);

– інноваційна компетентність (упровадження нових педагогічних технологій, методик і підходів у процесі фізичного виховання);

– рефлексивна компетентність (здатність до самоаналізу, оцінювання власної педагогічної діяльності та постійного професійного самовдосконалення);

– проєктувальна та прогностична компетентність (уміння розробляти освітні програми, прогнозувати результати навчально-виховного процесу);

– оцінювально-аналітична компетентність (уміння здійснювати моніторинг результатів навчання та тренувальної діяльності, аналітичну обробку даних);

– здатність до навчання протягом життя (готовність постійно підвищувати професійний рівень, опановувати нові знання та навички).

Отже, систематизоване поєднання компетентностей формує професійну компетентність майбутнього вчителя фізичної культури як інтегровану якість, що забезпечує ефективну реалізацію освітнього процесу, розвиток учнів і формування в них життєво важливих рухових умінь і цінностей здорового способу життя.

Зауважимо, що найважливіша компетентність педагога ХХІ століття,

---

зокрема й учителя фізичної культури, – «забезпечити навчальне середовище, яке сприяє благополуччю кожної дитини й формує її багатий духовний світ» (Педагогічна Конституція Європи, 2013).

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Здійснений теоретичний аналіз еволюції наукових поглядів щодо розуміння категорій «компетентність» і «професійна компетентність» засвідчив закономірний перехід вітчизняної освіти від знанневої парадигми до компетентнісної, що відповідає сучасним соціокультурним викликам і потребам реформування освітньої галузі. Професійна компетентність постає як інтегративна характеристика особистості майбутнього вчителя фізичної культури, що синтезує знання, уміння, навички, цінності, досвід, особистісні якості та готовність до ефективної професійної діяльності.

Отже, професійна компетентність майбутнього вчителя фізичної культури є системоутворювальною основою його готовності до багатофункціональної педагогічної діяльності в умовах сучасної школи. Її формування має здійснюватися на засадах компетентнісного, особистісно орієнтованого та практикоорієнтованого підходів з урахуванням потреб Нової української школи та суспільного запиту на виховання фізично здорової, духовно багатой і соціально активної особистості.

ДЖЕРЕЛА І ЛІТЕРАТУРА

Бех, І.Д. (2009). Теоретико-прикладний сенс компетентнісного підходу в педагогіці. *Педагогіка і психологія*. (2 (63)). 26–31.

Гриньова, В.М. (2011). Професійна компетентність викладача вищого навчального закладу як результат сформованості його педагогічної культури. *Вісник Дніпропетровського університету економіки та права імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія»*. (1 (1)). 21–26.

Кокун, О.М. (ред.) (2013). Психофізіологічне забезпечення становлення фахівця у професіях типу «людина-людина»: монографія. Кіровоград: Імекс-ЛТД, Україна.

Кравченко, В. (2016). Теоретичні засади формування педагогічного професіоналізму майбутніх викладачів вищої школи. *Міжнародний науковий журнал Інтер-наука*, (12(1)). 68–71.

Мусхаріна, Ю.Ю. (2014). Підготовка вчителів фізичної культури до оздоровлення школярів в історичному аспекті. *Слобожанський науково-спортивний вісник*. (2). 95–98.

Овчарук, О. (2003). Компетентності як ключ до оновлення змісту освіти. *Стратегія реформування освіти в Україні: Рекомендації з освітньої політики*. Київ: К.І.С., 13–39.

Онопрієнко, О.В. (2009). Формування базових професійних компетентностей майбутнього вчителя фізичної культури у процесі вивчення фахових дисциплін (дис. канд. пед. наук). ЧНУ ім. Б. Хмельницького. Черкаси, Україна.

Павлюк, Є.О. (2017). Теоретичні і методичні засади професійного становлення майбутніх тренерів-викладачів у процесі фахової підготовки (дис. докт. пед. наук). Хмельн. нац. університет. Хмельницький, Україна.

Педагогічна Конституція Європи. Преамбула. *Вища освіта України*. 2013. (3). 111–116.

Про вищу освіту: Закон України від 01.01.2014 р. (зі змінами від 21.08.2025 р. № 4579-IX). Відомості Верховної Ради (ВВР), 2025, № 11–14, ст. 35. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>

Професійний стандарт за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)»: Наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 23.12.2020 р. № 2736-20. URL: <https://surl.li/hhwvea>

Проценко, А.А. (2018). Формування професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури у процесі педагогічної практики (дис. канд. пед. наук). Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького. Мелітополь, Україна.

Ребуха, Л.З., Боршуляк, Н.С. (2020). Професійна компетентність фахівців: сутнісні ознаки та розвиткові умови. *Інноваційна педагогіка*. (22(3)). 87–90.

Сергієнко, Н.Ф. (2011). Професійна компетентність сучасного вчителя. *Теорія та методика управління освітою: електронне наукове фахове видання*. ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» АПН України. (5). URL: <http://tme.uomo.edu.ua/docs/5/11sercmt.pdf>

Сидорчук, Н.Г. (2015). Порівняльний аналіз понять «компетенція» та «компетентність» як складних психолого-педагогічних феноменів. *Проблеми освіти: збірник наукових праць*. Спецвипуск. Вінниця-Київ, 78 – 81.

Синиця, М.О. (2014). Діагностика сформованості мультимедійної компетентності майбутніх учителів початкових класів. *Інноваційні підходи до виховання студентської молоді у вищих навчальних закладах: матеріали Міжнар. наук.-практ. конференції (м. Житомир, 22-23 травня 2014 р.)* / За ред. О.А.Дубасенюк, В.А.Ковальчук. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 338–347.

Сисоєва, С.О. (2015). Різниця понять. чи постраждає зміст закону? *Освіта: газета*. (26-27). URL: http://naps.gov.ua/ua/press/about_us/726/

Слюсаренко, О.М. (2009). Кваліфікаційна критеріальність компетентності: понятійно-методологічні аспекти. *Філософія освіти*. (1-2 (8)). 287–298.

Степанченко, Н.І. (2017). Система професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання у вищих навчальних закладах (дис. канд. пед. наук). ВДПУ імені Михайла Коцюбинського. Вінниця, Україна.

Степанченко, Н.І., & Магльований, А.В. (2017). Структурні та функціональні компоненти професійно-педагогічної компетентності вчителя фізичного виховання. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова*. (5 К (86)), 319–324.

Сущенко, Л.П. (2003). Теоретико-методологічні засади професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту у вищих навчальних закладах (дис. докт. пед. наук). Запорізький державний університет. Запоріжжя, Україна.

Толочко, С.В. (2019). Концепція та методика формування науково-методичної компетентності викладачів у системі післядипломної педагогічної освіти: монографія. Київ: Вид-во НПУ ім. П.Д.Драгоманова, Україна.

Хоменко, С.В. (2011). Критерії і рівні професійної компетентності вчителя фізичної культури. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. (1 (4)). 191–196.

Черняков, В.В. (2011). Формування професійної компетентності майбутнього вчителя фізичної культури засобами педагогічних ситуацій (дис.

канд. пед. наук). Нац. акад. внутр. справ. Київ, Україна.

Ягупов, В., & Свистун, В. (2007). Компетентнісний підхід до підготовки фахівців у системі вищої освіти. *Наукові записки. Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота*, (71). 3–8.

REFERENCES

Bekh, I.D. (2009). Teoretyko-prykladnyi sens kompetentnisnoho pidkhotu v pedahohitsi [The theoretical and applied meaning of the competence-based approach in pedagogy]. *Pedahohika i psykholohiia*, 2(63), 26–31. [in Ukrainian].

Hrynova, V.M. (2011). Profesiina kompetentnist vykladacha vyshchoho navchalnoho zakladu yak rezultat sformovanosti yoho pedahohichnoi kultury [Professional competence of a higher education teacher as a result of pedagogical culture formation]. *Visnyk Dnipropetrovskoho universytetu ekonomiky ta prava imeni Alfreda Nobelia. Seriia "Pedahohika i psykholohiia"*, 1(1), 21–26. [in Ukrainian].

Kokun, O.M. (Ed.). (2013). Psykhofiziologichne zabezpechennia stanovlennia fakhivtsia u profesiakh typu "liudyna–liudyna": monohrafiia [Psychophysiological support of professional development in "person–person" professions: Monograph]. Kirovohrad: Imeks-LTD. [in Ukrainian].

Kravchenko, V. (2016). Teoretychni zasady formuvannia pedahohichnoho profesionalizmu maibutnikh vykladachiv vyshchoi shkoly [Theoretical foundations of pedagogical professionalism formation of future higher school teachers]. *Mizhnarodnyi naukovyi zhurnal "Inter-nauka"*, 12(1), 68–71. [in Ukrainian].

Muskharyna, Yu.Yu. (2014). Pidhotovka vchyteliv fizychnoi kultury do ozdorovlennia shkoliariv v istorychnomu aspekti [Training of physical education teachers for schoolchildren's health improvement in historical perspective]. *Slobozhanskyi naukovo-sportyvnyi visnyk*, (2), 95–98. [in Ukrainian].

Ovcharuk, O. (2003). Kompetentnosti yak kliuch do onovlennia zmistu osvity [Competencies as a key to updating educational content]. In *Stratehiia reformuvannia osvity v Ukraini: Rekomendatsii z osvitnoi polityky* (pp. 13–39). Kyiv: K.I.S. [in Ukr.].

Onopriienko, O.V. (2009). Formuvannia bazovykh profesiinykh kompetentnostei maibutnoho vchytelia fizychnoi kultury u protsesi vyvchennia fakhovykh dystsyplin [Formation of basic professional competencies of future physical education teachers in the process of studying professional disciplines] (Candidate dissertation). Cherkasy: ChNU im. B.Khmelnyskoho. [in Ukrainian].

Pavliuk, Ye.O. (2017). Teoretychni i metodychni zasady profesiinoho stanovlennia maibutnikh treneriv-vykladachiv u protsesi fakhovoi pidhotovky [Theoretical and methodological foundations of professional development of future coach-teachers] (Doctoral dissertation). Khmelnytskyi: Khmelnytskyi National University. [in Ukrainian].

Pedahohichna Konstytutsiia Yevropy. (2013). Preambula [Preamble]. *Vyshcha osvita Ukrainy*, (3), 111–116. [in Ukrainian].

Pro vyshchu osvitu: Zakon Ukrainy № 1556-VII (2014, amended 2025). [On Higher Education: Law of Ukraine No. 1556-VII]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> [in Ukrainian].

Profesiinyi standart za profesiiamy "Vchytel pochatkovykh klasiv zakladu zahalnoi serednoi osvity" ta in. (2020). Nakaz Ministerstva rozvytku ekonomiky, torhivli ta silskoho hospodarstva Ukrainy № 2736-20 [Professional standard for primary and secondary school teachers]. URL: <https://surl.li/hhwvea> [in Ukrainian].

Protsenko, A.A. (2018). Formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnikh uchyteliv fizychnoi kultury u protsesi pedahohichnoi praktyky [Formation of professional competence of future physical education teachers in the process of teaching practice] (Candidate dissertation). Melitopol: Melitopol State Pedagogical University. [in Ukrainian].

Rebukha, L.Z., & Borshuliak, N.S. (2020). Profesiina kompetentnist fakhivtsiv: sutnisni oznaky ta rozvytkovi umovy [Professional competence of specialists: Essential features and development conditions]. *Innovatsiina pedahohika*, 22(3), 87–90. [in Ukr.].

Serhiienko, N.F. (2011). Profesiina kompetentnist suchasnoho vchytelia [Professional competence of a modern teacher]. *Teoriia ta metodyka upravlinnia osvitoiu*, (5). URL: <http://tme.umo.edu.ua/docs/5/11sercmt.pdf>. [in Ukrainian].

Sydorchuk, N.H. (2015). Porivnialnyi analiz poniat “kompetentsiia” ta “kompetentnist” yak skladnykh psykholoho-pedahohichnykh fenomeniv [Comparative analysis of the concepts “competence” and “competency” as complex psychological and pedagogical phenomena]. *Problemy osvity*, Special issue, 78–81. [in Ukrainian]

Synytsia, M.O. (2014). Diahnastyka sformovanosti multymediinoi kompetentnosti maibutnikh uchyteliv pochatkovykh klasiv [Diagnostics of multimedia competence formation of future primary school teachers]. In O.A. Dubaseniuk & V.A. Kovalchuk (Eds.), *Innovatsiini pidkhody do vykhovannia studentskoi molodi u vyshchykh navchalnykh zakladakh* (pp. 338–347). Zhytomyr: ZhDU im. I. Franka. [in Ukr.].

Sysoieva, S.O. (2015). Riznytsia poniat: chy postrazhdaie zmist zakonu? [Difference in concepts: Will the content of the law suffer?]. *Osvita*, (26–27). URL: http://naps.gov.ua/ua/press/about_us/726/ [in Ukrainian].

Sliusarenko, O.M. (2009). Kvalifikatsiina kryterialnist kompetentnosti: poniatino-metodolohichni aspekty [Qualification criteria of competence: Conceptual and methodological aspects]. *Filosofii osvity*, 1–2(8), 287–298. [in Ukrainian].

Stepanchenko, N.I. (2017). Systema profesiinoi pidhotovky maibutnikh uchyteliv fizychnoho vykhovannia u vyshchykh navchalnykh zakladakh [System of professional training of future physical education teachers in higher education institutions] (Candidate dissertation). Vinnytsia: VDPU im. M. Kotsiubynskoho. [in Ukrainian].

Stepanchenko, N.I., & Mahlovanyi, A.V. (2017). Strukturni ta funktsionalni komponenty profesiino-pedahohichnoi kompetentnosti vchytelia fizychnoho vykhovannia [Structural and functional components of professional-pedagogical competence of a physical education teacher]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M.P. Drahomanova*, 5K(86), 319–324. [in Ukrainian].

Sushchenko, L.P. (2003). Teoretyko-metodolohichni zasady profesiinoi pidhotovky maibutnikh fakhivtsiv fizychnoho vykhovannia ta sportu u vyshchykh navchalnykh zakladakh [Theoretical and methodological foundations of professional training of future specialists in physical education and sport] (Doctoral dissertation). Zaporizhzhia: Zaporizhzhia State University. [in Ukrainian].

Tolochko, S.V. (2019). Kontsepsiia ta metodyka formuvannia naukovometodychnoi kompetentnosti vykladachiv u systemi pislidiplomnoi pedahohichnoi osvity: monohrafiia [Concept and methodology of scientific-methodological competence formation of teachers in the system of postgraduate pedagogical education: Monograph]. Kyiv: Vyd-vo NPU im. P.D. Drahomanova. [in Ukrainian]

Khomenko, S.V. (2011). Kryterii i rivni profesiinoi kompetentnosti vchytelia fizychnoi kultury [Criteria and levels of professional competence of a physical education

teacher]. *Problemy pidhotovky suchasnoho vchytelia*, 1(4), 191–196. [in Ukrainian].

Cherniakov, V.V. (2011). *Formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnoho vchytelia fizychnoi kultury zasobamy pedahohichnykh sytuatsii* [Formation of professional competence of future physical education teachers by means of pedagogical situations] (Candidate dissertation). Kyiv: National Academy of Internal Affairs. [in Ukrainian].

Yahupov, V., & Svystun, V. (2007). *Kompetentnisnyi pidkhid do pidhotovky fakhivtsiv u systemi vyshchoi osvity* [Competence-based approach to specialist training in higher education]. *Naukovi zapysky. Pedahohichni, psykhohichni nauky ta sotsialna robota*, (71), 3–8. [in Ukrainian].

АНОТАЦІЯ

У статті підкреслено, що впродовж I чверті XXI століття вітчизняна педагогічна думка характеризується варіативністю підходів щодо визначення понять «компетентність» і «професійна компетентність», і це зумовлено різними методологічними орієнтирами (системним, діяльним, особистісно-орієнтованим, культурологічним, результативним тощо). Зауважено, що так само ці підходи не є взаємовиключними, а взаємодоповнюють один одного, формуючи багатовимірне розуміння професійної компетентності як інтегративної особистісно-професійної характеристики. На основі узагальнення науково-педагогічних розвідок з'ясовано, що сутність професійної компетентності майбутнього вчителя фізичної культури полягає в його здатності й готовності здійснювати багатофункціональну педагогічну діяльність у галузі фізичного виховання, поєднуючи ґрунтовні теоретичні знання, практичні вміння, професійно значущі якості, ціннісні орієнтири та рефлексивний досвід. З'ясовано, що структуру професійної компетентності в дослідженнях вітчизняних учених подано як систему взаємопов'язаних компетентностей, серед яких провідними є предметно-методична, психолого-педагогічна, рухова (практична), здоров'язбережувальна, соціально-комунікативна, інклюзивна, інформаційно-цифрова, інноваційна, рефлексивна, проєктувально-прогностична та оцінювально-аналітична, а також здатність до безперервного професійного розвитку. Попри наявну наукову варіативність у процесі визначення компонентного складу, у наукових працях простежено спільну позицію щодо її інтегративного, системного характеру. Установлено, що професійна компетентність майбутніх учителів фізичної культури в суто науковому дискурсі з означеної проблеми постає як складне, багаторівневе утворення, що забезпечує ефективну реалізацію освітнього процесу, формування в учнів життєво необхідних рухових умінь, цінностей здорового способу життя та гармонійний розвиток особистості.

Ключові слова: компетентність, професійна компетентність, майбутні вчителі фізичної культури, структура професійної компетентності вчителя фізичної культури, науково-педагогічні розвідки вітчизняних дослідників, I чверть XXI століття.

Дата надходження статті до видання: 18.02.2026 р.

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 02.05.2026 р.

Дата публікації: 29.05.2026 р.